

Beleidsnota archeologie gemeente Renkum

juli 2010

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	
1.2	Kaders	
1.3	Stand van zaken Renkum	
1.4	Uitgangspunten	
2	Archeologisch beleid	7
2.1	Uitwerking uitgangspunten	
2.2	Wanneer is sprake van bodemverstoring	
2.3	Wanneer is archeologisch onderzoek verplicht	
2.4	Onderzoek ondergrenzen Renkum	
2.5	Vaststelling ondergrenzen	
2.6	Welk type onderzoek	
2.7	Selectiebeleid	
3	Actualisatie beleidsadvieskaart	14
3.1	Huidige beleidsadvieskaart	
3.2	Actualisatie beleidsadvieskaart	
4	Archeologie in de bestemmingsplannen	16
4.1	Wettelijke verplichting	
4.2	Uitgangspunten bestemmingsplanvoorschriften	
4.3	Uitwerking standaard bestemmingsplanvoorschriften	
5	Draagvlak	17
5.1	Het verleden leeft	
5.2	Stappen naar een breder draagvlak	
6	Financiële paragraaf	19
6.1	De verstoorder betaalt	
6.2	Risico's planschade	
6.3	Excessieve kosten	
6.4	Gemeentelijke uitvoeringskosten	
	BIJLAGE I Rapport archeologische ondergrenzen	22
	BIJLAGE II Bestemmingsplanvoorschriften archeologie	24
	BIJLAGE III: Provinciaal beleidskader m.b.t. Renkum	29

1 Inleiding

1.1. Aanleiding

In de laatste vijftig jaar is in Nederland bijna een derde van alle archeologische vindplaatsen verdwenen. Maar 2% van deze vindplaatsen is archeologisch onderzocht. De rest is voorgoed verdwenen.

Deze alarmerende cijfers zijn voor de rijksoverheid aanleiding geweest om in 1992 het Europese Verdrag van Malta, gericht op het behoud van het archeologisch erfgoed, te ondertekenen. Als uitwerking van dat verdrag is op 1 september 2007 de Wet op de archeologische Monumentenzorg in werking getreden. In navolging van verdrag en wet heeft de provincie Gelderland in 2009 een concept-provinciaal archeologisch afwegingskader opgesteld. De landelijke wetgeving en het daarop gebaseerde provinciaal beleid zijn aanleiding voor de gemeente Renkum om een eigen archeologiebeleid op te stellen dat in deze beleidsnotitie wordt verwoord.

1.2. Kaders

Wet op de archeologische Monumentenzorg

De Wet op de archeologische Monumentenzorg (hierna: WAMZ) is een invoeringswet, dat wil zeggen dat in deze wet de wijziging van een aantal andere wetten wordt geregeld. De belangrijkste wet die wordt gewijzigd is de Monumentenwet. De belangrijkste uitgangspunten van die wijziging:

- Op grond van de gewijzigde Monumentenwet moet een gemeente er zorg voor dragen dat in de bestemmingsplannen het belang van de archeologische monumentenzorg wordt meegewogen. Gebeurt dit niet of onvoldoende, dan kan de provincie archeologische attentiegebieden aanwijzen waarvoor de gemeente binnen een door de provincie te bepalen termijn archeologievriendelijke bestemmingsplannen moet hebben vastgesteld.
- In het kader van het bestemmingsplan kan een gemeente een aanlegvergunningstelsel¹ opnemen ten behoeve van de archeologische waarden. Aan deze vergunningen kunnen voorschriften worden verbonden ten aanzien van te treffen maatregelen. Ook kan in een bestemmingsplan worden bepaald dat een archeologisch onderzoeksrapport moet worden overgelegd bij de aanvraag voor een bouw- of sloopvergunning of een vrijstellingsverzoek. Verstoorde gebieden kleiner dan 100 m² zijn van deze regelingen vrijgesteld tenzij de gemeenteraad anders beslist.

---

¹ In dit stuk worden nog afzonderlijke typen vergunningen genoemd; per 1 oktober 2010 gaan die over in de Wabo (omgevingsvergunning)

- Het principe van Malta en de daarop gebaseerde WAMZ is dat de verstoorder betaalt. Wel geeft de wet aan dat kosten die redelijkerwijs niet voor rekening van die verstoorder horen te komen –tot op zekere hoogte- moeten worden vergoed door de gemeente.

Interim beleidskader archeologie Provincie Gelderland 2009-2012

Sinds de invoering van nieuwe wet ruimtelijke ordening is de rol van de provincie veranderd van toetsend in belanghebbend en belangenbehartigend. De provincie moet haar belangen vastleggen en vroeg inbrengen in projecten, wil zij deze gerealiseerd zien. De vernieuwde Monumentenwet geeft de provincies de mogelijkheid om voor ontgrondingsvergunningen en sommige m.e.r.-plichtige activiteiten vergunningvoorschriften in te vullen. Daarnaast geeft de Monumentenwet de provincies de mogelijkheid om attentiegebieden aan te wijzen waarin gemeenten hun bestemmingsplan binnen een door de provincie te bepalen termijn "archeologieproof" moeten maken.

Om de provinciale belangen inzichtelijk te maken en deze een rol te geven in het proces van de ruimtelijke ordening heeft de provincie Gelderland een provinciaal beleidskader opgesteld. In bijlage III bij deze nota is het provinciaal beleidskader met betrekking tot Renkum opgenomen.

Gelderland onderscheidt hierin drie soorten archeologische gebieden: de zogeheten "Gelderse parels"

Deze liggen in de provinciale Belvoir-gebieden en zijn mede gebaseerd op de cultuurhistorische identiteit van deze gebieden: de cultuurhistorisch waardevolste delen van Gelderland. De parels zijn tot stand gekomen na toetsing aan zeven archeologische en maatschappelijke criteria en worden op grond hiervan geacht bepalend en representatief te zijn voor de provinciale cultuurhistorische identiteit. Delen van de gemeente Renkum maken volgens de huidige stand van zaken deel uit van één van de Gelderse parels (Veluwezoom).

Gelderland wil zich met beleid en inzet van financiële middelen op de parelgebieden concentreren. Via onderhandeling of samenwerking met gemeenten en andere partijen wordt door de provincie ingezet op bescherming, behoud door ontwikkeling en verantwoord onderzoek. Van belang is dat de provincie voor deze gebieden in principe een vrijstellingsgrens van 0 m² nastreeft hetgeen wil zeggen dat voor iedere bodemverstoring een archeologische afweging gemaakt moet worden. Indien het plangebied al geroerd is, of aannemelijk gemaakt kan worden dat ersprake eis van een verstoring, is archeologisch onderzoek zinloos. Gemeenten die beschikken over een goed onderbouwde beleidsadvieskaart leveren dit maatwerk in de visie van de provincie. Indien het beeld van de gemeentelijke kaart niet strookt met het provinciale kaartbeeld, heeft het gemeentelijke toetsingsinstrument voorrang, mits dat uiteraard goed is onderbouwd.

Tenslotte kent de provincie de zogeheten "Ruwe diamanten" en de rest van Gelderland.

1.3 Stand van zaken in Renkum

Het besef dat archeologie een volwaardige plek in het ruimtelijke ordeningsproces verdient én het gegeven dat de WAMZ ingevoerd zou gaan worden, zijn voor de gemeente aanleiding geweest om een aantal initiatieven te ontplooiën:

- In 2004 is een archeologische beleidsadvieskaart opgesteld om vooruitlopend op de aanstaande wetgeving al zo verantwoord mogelijk om te gaan met het archeologisch erfgoed
- Op 20 oktober 2009 heeft het college van B&W besloten dat Renkum voor een periode van drie jaar gaat participeren in de aanstelling van een regioarcheoloog samen met en werkzaam voor de gemeenten Arnhem, Lingewaard, Rheden, Duiven, Rozendaal, Rijnwaarden, Westervoort en Zevenaar en met subsidie van de provincie Gelderland. De regioarcheoloog zal per 1 september 2010 met de werkzaamheden beginnen en wordt ondergebracht bij de gemeente Arnhem.

1.4 Uitgangspunten beleidsnota

Gebaseerd op de doelen van de wet zoals opgenomen onder paragraaf 1.2 worden de verschillende Renkumse doeleinden nagestreefd vanuit de volgende uitgangspunten:

- het beleid moet leiden tot verantwoorde keuzes
- het beleid moet praktisch hanteerbaar zijn
- het beleid wordt geïncorporeerd in de bestemmingsplannen
- de verstoorder betaalt
- goed rentmeesterschap, dat wil zeggen dat:
  - zoveel mogelijk archeologische resten onaangeroerd worden gelaten op de plaats waar ze horen (*behoud in situ*) totdat betere onderzoekstechnieken zijn ontwikkeld waarmee onderzoek kan worden gedaan zonder dat archeologische resten verloren gaan;
  - geen archeologische vindplaatsen *ongekend* verloren gaan;
  - de uitvoering van het archeologisch beleid wordt ontwikkeld aan de hand van de in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie genoemde criteria: belevingswaarde, inhoudelijke kwaliteit en fysieke kwaliteit.

In deze nota wordt het beleid voor Renkum op grond van de bovengenoemde uitgangspunten nader ingevuld, toegespitst op de volgende drie onderdelen van besluitvorming:

1. Vaststellen van kwantitatieve en kwalitatieve criteria voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek, het feitelijke inhoudelijke archeologiebeleid.
2. Kaders vaststellen ten aanzien van het opnemen van archeologie in de bestemmingsplannen.
3. Mandateren van het college tot het regelmatig actualiseren van de Archeologische beleidsadvieskaart Renkum met inachtneming van de kaders zoals vastgesteld in deze nota.

2 Archeologisch beleid

2.1 Uitgangspunten

De zone waarin Renkum ligt, behoort door een opeenstapeling van archeologische-, historisch geografische en historische stedenbouwkundige waarden cultuurhistorisch gezien tot de waardevolste gebieden van Nederland. Het gegeven dat grote delen van het grondgebied van Renkum over een hoge archeologische verwachting beschikken, wil echter nog niet zeggen dat geen ruimtelijke ingrepen mogelijk zijn als dat archeologisch ongewenst is, alleen dat de consequenties vooraf inzichtelijk moeten zijn. Geen enkel belang kan binnen de ruimtelijke ontwikkeling altijd leidend zijn en dat geldt dus ook voor de archeologie. College en raad dienen echter wel van alle aspecten op de hoogte te zijn voordat ze een besluit nemen zodat dit weloverwogen wordt genomen.

Met het tijdig inplannen van archeologie wordt niet alleen voorkomen dat (onbetaalbaar want onvervangbaar) archeologisch erfgoed verloren gaat. Het kan en moet er ook voor zorgen dat het planproces met name in financiële zin beter beheersbaar wordt. Indien een ruimtelijke ingreep wordt toegestaan zonder dat de archeologische risico's eerst voldoende in kaart zijn gebracht, kan uitvoering van die ingreep immers leiden tot ernstige vertraging en zelfs stillegging van het project. De financiële schade die dat met zich meebrengt, kan aanzienlijk zijn. Door tijdige inplanning kunnen de financiële kosten worden geraamd en verdisconteerd binnen de plankosten. De nieuwe wet maakt het bovendien mogelijk om de archeologische kosten te verdisconteren in de grondexploitatie. Dat zullen particuliere initiatiefnemers moeten doen maar ook de gemeente zal dat zelf moeten doen waar het gaat om de eigen projecten.

Het zal duidelijk zijn dat er bij het inrichten van het archeologiebeleid sprake zal moeten zijn van een evenwicht tussen enerzijds verantwoord handelen met oog voor het historisch erfgoed en anderzijds praktische uitvoerbaarheid van het beleid. Dat is dan ook het uitgangspunt van waaruit het beleid is opgesteld.

De vraag die in deze nota wordt beantwoord is dus bij welke bodemverstoring archeologisch onderzoek verplicht is.

2.2 Wanneer is sprake van bodemverstoring

Voordat ondergrenzen voor archeologisch onderzoek bij bodemverstoringen kunnen worden vastgesteld, moet duidelijk zijn wanneer in archeologisch opzicht nu precies sprake is van bodemverstoring. Het is evident dat graafwerkzaamheden, grondbewerkingen en het roeren en woelen van grond hieronder vallen. Bodemverstoring omvat echter ook:

- het in de grond aanbrengen van voorwerpen zoals heipalen;
- het aanbrengen van beplanting;

- ophoging en egalisering van gronden.
Daarnaast kunnen werkzaamheden van invloed zijn op de waterhuishouding, doorluchtbaarheid en chemische samenstelling van de bodem. Dit kan negatieve gevolgen voor archeologische waarden hebben, zoals verdroging van sporen in het geval van wijzigingen in de waterhuishouding. Ook dit wordt onder bodemverstoring verstaan en zal in de toetsing van ruimtelijke plannen een rol spelen. Bodemverstoring wordt in deze nota dan ook gedefinieerd als "werken en werkzaamheden, waarvan mag worden aangenomen dat zij het bodemarchief kunnen aantasten".

2.3 Wanneer is archeologisch onderzoek verplicht

In de WAMZ is getracht een eerste invulling te geven aan een archeologisch beleid dat tegelijkertijd verantwoord en praktisch uitvoerbaar moet zijn. Vastgesteld is daarom dat bij bodemverstoring minder dan 100 m² geen archeologisch onderzoek nodig wordt geacht. Deze ondergrens is opgenomen om te voorkomen dat ook voor heel kleine ingrepen (de huis-tuin-en keukeningrepen) een archeologisch onderzoek nodig is, terwijl vraagtekens gezet kunnen worden bij het praktisch en wetenschappelijke nut ervan. Overigens is de grens van 100 m² niet gebaseerd op een wetenschappelijke onderbouwing en derhalve arbitrair te noemen, ook al omdat niet voor alle archeoregio's een zelfde ondergrens kan worden gesteld. De wetgever onderkent dit en geeft gemeenten de bevoegdheid om van deze ondergrens af te wijken indien daartoe gegronde redenen bestaan.

Voor Renkum is er zeker aanleiding om de ondergrenzen te differentiëren omdat deze enerzijds te ruim zijn als het gaat om de grafheuvels -waar maatwerk nodig is- terwijl anderzijds de wettelijke ondergrens erg laag is waar het gaat om gebieden met een lage tot middelhoge verwachting. Zeker als sprake is van agrarische werkzaamheden en natuuronder-houdswerkzaamheden betekent een grens van 100 m² feitelijk dat voor iedere ingreep een archeologisch onderzoek nodig is. Daarmee wordt uiteraard archeologisch gezien wel verantwoord gehandeld maar is het beleid niet meer praktisch uitvoerbaar. In de hierna volgende paragrafen worden de ondergrenzen voor Renkum benoemd en onderbouwd.

2.4 Onderzoek ondergrenzen Renkum

De gemeente Arnhem (waarmee in aanloop naar de samenwerking in regioverband al wordt samengewerkt) heeft in opdracht van de gemeente Renkum een advies opgesteld voor de in Renkum te hanteren ondergrenzen. Dit advies is bijgevoegd als bijlage I bij deze nota.

Arnhem heeft in het advies relevante gegevens in beeld gebracht en gekoppeld aan de voor dit doel geschikte prospectieve (boor-)onderzoeken die tussen 1999 en 2010 hebben plaatsgevonden in de

gemeente Renkum (22 in totaal). Daarbij is nadrukkelijk gezocht naar een goed evenwicht tussen archeologisch verantwoord handelen dat toch praktisch hanteerbaar is, het belangrijkste uitgangspunt voor deze nota, en economische en maatschappelijke aspecten. Dit evenwicht wordt bereikt door een weging te maken van:

- archeologische criteria :
  - o Verwachtingszones en trefkans
  - o Percentage areaal dat wordt onderzocht
  - o Verwacht resultaat van het onderzoek
  - o Verlies / behoud van archeologische waarden
- economisch-maatschappelijke criteria:
  - o Kosten en tijd: aan de kant van de initiatiefnemer
  - o Kosten en tijd: aan de kant van het bevoegd gezag
  - o Draagvlak: voorkomen van overbodige toetsingen

2.5 Vaststelling ondergrenzen Renkum

Het onderzoek komt door de weging van de in de vorige paragraaf genoemde factoren tot de ondergrenzen zoals die hieronder nader worden toegelicht.

Categorie 1: Archeologisch waardevolle gebieden met een beschermde status

Voor archeologisch waardevolle gebieden met een beschermde status wordt voorgesteld geen bodemingrepen toe te staan. Mocht een bodemingreep om moverende redenen toch noodzakelijk worden geacht, dan kan dat alleen nadat een monumentenvergunning is verstrekt. Deze vergunning wordt afgegeven door de minister van OC&W waar het rijksmonumenten betreft. Feitelijk ligt de ondergrens hier dus op 0 m², er geldt immers geen vrijstelling op voorhand. De gemeente kent zelf (nog) geen mogelijkheid om archeologische monumenten aan te wijzen. Omdat bescherming van archeologische waarden via het ruimtelijk ordeningsinstrumentarium met de huidige inzichten goed kan worden bereikt, wordt dit instrument vooralsnog ook niet overwogen. Hiermee wordt ook aangesloten op de beleidsbrief van de minister OC&W uit 2009 inzake de Modernisering Monumentenzorg. Hierin wordt het streven naar een verdergaande gebiedsgerichte aanpak van de monumentenzorg aangekondigd.

Categorie 2: Onbeschermde gebieden met een vastgestelde archeologische waarde

Voor gebieden die geen beschermde status kennen maar die wel een vastgestelde archeologische waarde hebben (de zogeheten AMK-terreinen, oude woongronden, dorpskernen en nederzettingsterreinen) wordt de onderzoeksgrens bepaald in relatie tot de voorgenomen verstoring op een oppervlak vanaf 30 m². Het hanteren van een lagere onderzoeksgrens dan de wettelijk bepaalde 100 m² voor deze categorie zal, door het vrijwel zeker aantreffen van archeologische resten, op meer draagvlak mogen rekenen. Het gaat hier immers om

locaties die door hun aanwezigheid van archeologische relicten deel uitmaken van het Renkumse bodemarchief.

Categorie 3: Gebieden met een hoge verwachting

In deze gebieden wordt een vrijstellingsgrens van 200 m² gekozen. Hiermee wordt enerzijds het belang van de archeologie veiliggesteld doordat bij grotere ingrepen altijd onderzoek wordt geëist, terwijl anderzijds particuliere initiatiefnemers die een huis willen bouwen worden ontzien omdat het verstoringsoppervlak dan vrijwel altijd kleiner zal zijn dan de gestelde grens.

Categorie 4: Gebieden met een middelhoge archeologische verwachting

In gebieden met een middelhoge archeologische verwachting wordt een vrijstellingsgrens gehanteerd van 500 m² als oppervlak van de voorgenomen bodemverstoring.

Categorie 5: Gebieden met een lage archeologische verwachting

In Renkum is in de praktijk nog weinig ervaring met het onderscheid tussen de verwachtingszones. Omdat de gebieden met een lage verwachting een apart type landschap kennen met eigen soorten vindplaatsen, wordt voor deze gebieden de vrijstellingsgrens gelegd bij een oppervlak van voorgenomen bodemverstoring van 2.500 m².

Diepte van bodemverstoringen

De diepte waarop archeologische sporen zich bevinden is binnen de gemeente Renkum nog onvoldoende in beeld gebracht. Omdat vrijwel het gehele gemeentelijk grondgebied deel uitmaakt van het stuwwalgebied, zullen veel archeologische vindplaatsen waarschijnlijk direct onder de zogeheten bouwvoor liggen. Om die reden wordt een toegestane verstoringsdiepte van 30 cm gehanteerd. Wanneer toekomstige archeologische onderzoeken op dit punt een beter inzicht gaan verschaffen kan worden overwogen deze dieptemaat bij te stellen.

Door op de hierboven geschetste wijze bij de verschillende zones ondergrenzen te hanteren die enerzijds lager (categorie 2) en anderzijds hoger liggen dan de wettelijke 100 m², is er sprake van een goede balans. Het bij de gekozen vrijstellingsgrenzen behorende verlies aan archeologische waarden is aldus zeer beperkt, terwijl deze aanpak wel leidt tot een duidelijke afname van de verplichtingen voor initiatiefnemers en -waar mogelijk- lastenverlichting voor de gemeentelijke overheid.

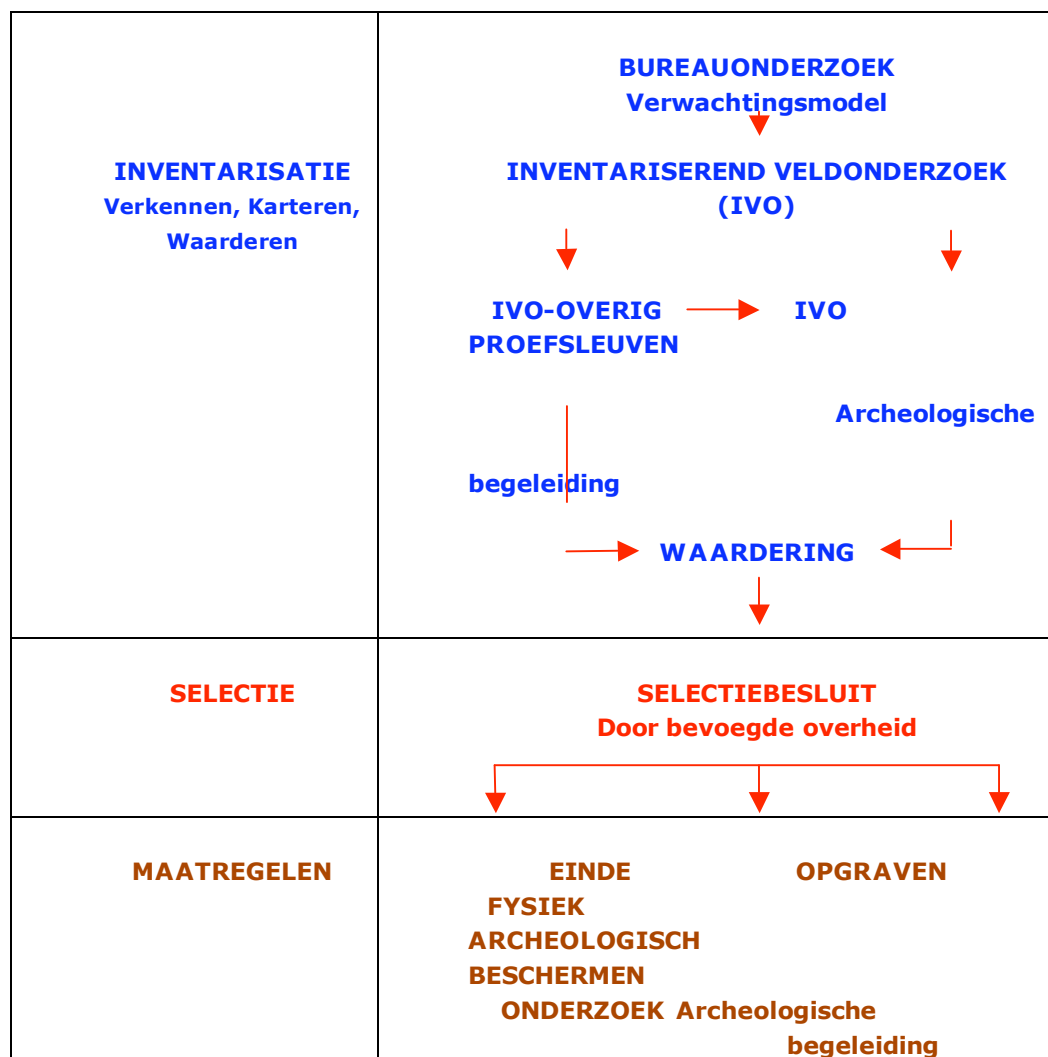
2.6 Welk type onderzoek is nodig

Afhankelijk van de omvang en ligging van een terrein dat verstoord gaat worden, is op basis van de uitgangspunten als geformuleerd in paragraaf 2.3 archeologisch onderzoek nodig. Dat onderzoek kan

verschillende stappen doorlopen. Afhankelijk van de resultaten van iedere stap wordt bekeken of voldoende informatie beschikbaar is voor een besluit of dat een volgende – verdergaande- stap noodzakelijk is. Deze stappen worden samengevat onder de noemer AMZ-cyclus (Archeologische MonumentenZorg) en kunnen als volgt worden omschreven:

1. Bureau-onderzoek; in deze fase wordt de beschikbare informatie verzameld en geanalyseerd op grond waarvan de verwachting zoals die is weergegeven op de verwachtingskaart nader wordt gespecificeerd. Indien de resultaten van deze fase daartoe aanleiding geven wordt overgegaan tot:
2. Inventariserend veldonderzoek; in deze fase wordt aan de hand van booronderzoek ter plekke onderzocht of het bodemarchief nog intact is (verkennende fase) en zo ja waar eventueel archeologische resten kunnen worden verwacht (karterende fase). Indien resten worden aangetroffen moet worden onderzocht welke waarde aan deze resten kan worden toegekend; dat gebeurt in de volgende fase n.l. die van:
3. Waarderend onderzoek; meestal wordt een dergelijk onderzoek uitgevoerd aan de hand van een zogeheten proefsleuvenonderzoek. Daarin kunnen vakken worden blootgelegd en kan een beter inzicht worden verkregen van de omvang, fysieke kwaliteit en datering van de archeologische resten. Dit onderzoek kan leiden tot de kwalificatie 'behoudenswaardig'.
4. Op grond van de voorgaande onderzoeksfases moet de gemeente een selectiebesluit nemen; de vindplaats moet:
  - een beschermde status krijgen of althans worden behouden in situ
  - ofwel archeologisch worden opgegraven
  - ofwel worden vrijgegeven nadat de archeologische informatie in kaart is gebracht; deze vindplaatsen kunnen bijvoorbeeld door amateurarcheologen worden onderzocht.

In bijzondere situaties kan (mits goed gemotiveerd) ook nog worden besloten dat kan worden volstaan met archeologische begeleiding tijdens de werkzaamheden. Te denken valt aan situaties waarin het, als gevolg van fysieke belemmeringen, niet mogelijk is om adequaat vooronderzoek te doen zoals bijvoorbeeld bij sloopwerkzaamheden. Belangrijk bij dit alles is nog op te merken dat het beleid er op is gericht dat archeologische vindplaatsen nooit ongekend verloren gaan. De hierboven omschreven AMZ-cyclus kan aldus op de volgende wijze schematisch in beeld worden gebracht: zie pagina 11

2.7 Selectiebeleid

Tot nu toe was de deskundigheid van de (regio)archeoloog* de norm. Met het nieuwe bestel dat het gevolg is van het Verdrag van Malta en de daarop gebaseerde WAMZ, groeit de behoefte aan en de noodzaak tot een zo objectief mogelijke normstelling. In de voorgaande paragrafen is het beleid vastgesteld aan de hand waarvan wordt bepaald in welke situaties Renkum archeologisch onderzoek eist. Dat beleid genereert een toename van het aantal archeologische onderzoeken en roept de vraag op aan de hand van welke criteria een selectiebesluit wordt genomen als er inderdaad archeologische resten worden aangetroffen.

Het is altijd zo geweest dat de archeoloog 'van dienst' heeft bepaald welke resten voor behoud in aanmerking komen en welke niet. Uiteraard doet hij dat op basis van zijn expertise en die moet ook in de toekomst zeker optimaal worden benut. Toch verdient het ook aanbeveling om de archeoloog te laten werken aan de hand van vooraf door de raad vastgestelde kaders. Gaat Renkum alle archeologische

resten waar mogelijk behouden of wordt vooral ingezet op die archeologische resten die bijdragen aan de kennis en identiteit van de gemeente en haar specifieke archeologische karakteristiek? Dat is een wezenlijke keuze die op bestuurlijk niveau genomen moet worden. Het verdient dan ook aanbeveling dat de gemeenteraad kaders en criteria vaststelt aan de hand waarvan de archeoloog komt tot een selectiebesluit dat hij ter goedkeuring aan het college van Burgemeester en Wethouders voorlegt. Burgemeester en Wethouders zullen dan ook, als uitwerking van deze nota, een nader voorstel doen inzake een Renkums selectiebeleid en dit voorstel ter besluitvorming voorleggen aan de raad. Deze lokale selectieagenda dient overigens aan te sluiten bij de provinciale onderzoeksagenda.

*De gemeente Renkum neemt sinds 2010 diensten af op het gebied van archeologische beoordeling en onderzoek uit het Regioverband Archeologie dat door de gemeente Arnhem wordt gefaciliteerd.

3 Actualisatie archeologische beleidsadvieskaart

3.1 Huidige beleidsadvieskaart

Zoals eerder aangegeven, dateert de huidige beleidsadvieskaart uit 2004 en moet worden geconstateerd dat deze op een aantal punten niet meer toereikend is voor de uitvoering van het archeologiebeleid. Bij de totstandkoming van de huidige kaart is nog geen rekening gehouden met de noodzaak om te werken met ondergrenzen. De huidige kaart geeft voor verschillende typen gebieden al wel de verplichting om over te gaan tot archeologisch onderzoek, maar geeft niet aan hoe groot de ingreep moet zijn om dat onderzoek nodig te maken. Op grond van de Wamz is dat echter ontontkoombaar, wil een gemeente althans af kunnen wijken van de wettelijke ondergrens. In hoofdstuk 2 is aangegeven dat die wens in Renkum aanwezig is en worden die ondergrenzen vastgesteld en toegelicht.

3.2 Actualiseren beleidsadvieskaart

Op grond van de kaders zoals die in hoofdstuk 2 van deze nota worden vastgesteld, kan de bestaande beleidsadvieskaart worden aangepast zodat deze precies aangeeft wanneer welk type archeologisch onderzoek nodig is. De beleidsadvieskaart zal ook in de toekomst regelmatig moeten worden geactualiseerd. Door het uitvoeren van archeologische onderzoeken wordt immers steeds meer bekend over de ondergrond van de gemeente. Naar aanleiding van deze onderzoeken is het denkbaar dat de archeologische verwachting van een gebied moet worden bijgesteld, doordat deze bij nader inzien hoger of lager is. Het kan zijn dat voor die gebieden nieuwe bodemingrepen worden vastgesteld die niet zijn vrijgesteld van archeologisch onderzoek. De vraag of nieuw onderzoek nodig is zal dan afhangen van het eerder genomen selectiebesluit. De aanpassing van de kaart zal echter binnen de kaders blijven zoals vastgesteld in deze nota. Vooralsnog zal de beleidsadvieskaart circa eens per vijf jaar worden geactualiseerd aan de hand van de onderzoeken en de voortschrijdende kennis die als gevolg daarvan is opgedaan. Deze actualisatie zal door burgemeester en wethouders worden uitgevoerd. Zij zullen de raad in kennis stellen over de doorgevoerde aanpassingen. Wanneer nieuwe inzichten aanleiding geven om de in de kaart vastgelegde kaders aan te passen zal dit uiteraard eerst ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd.

De bestaande onderzoeksadviezen in de kaart zullen worden aangepast aan de hand van het schema zoals hieronder is weergegeven:

Legenda-eenheid	Maatregel
Zone met een vastgestelde hoge archeologische waarde: beschermd	Geen bodemingrepen zonder monumentenvergunning toegestaan. Bij Rijksmonumenten beslist de minister van OC&W
Zone met een vastgestelde hoge archeologische waarde: niet beschermd	Onderzoek noodzakelijk als de oppervlakte van het te verstoren gebied meer dan 30 m ² bedraagt en de diepte meer dan 30 cm
Zone met hoge archeologische verwachting	Onderzoek noodzakelijk als de oppervlakte van het te verstoren gebied meer dan 200 m ² bedraagt en de diepte meer dan 30 cm
Zone met middelhoge archeologische verwachting	Onderzoek noodzakelijk als de oppervlakte van het te verstoren gebied meer dan 500 m ² bedraagt en de diepte meer dan 30 cm
Zone met lage archeologische verwachting	Onderzoek noodzakelijk als oppervlakte van het te verstoren gebied meer dan 2.500 m ² bedraagt en de diepte meer dan 30 cm
Zone zonder archeologische waarden	Vrijstelling voor archeologisch onderzoek

4 Archeologie in de bestemmingsplannen

4.1 Wettelijke verplichting

Op grond van de WAMZ is de gemeente verplicht om bij het vaststellen van bestemmingsplannen rekening te houden met archeologie. Indien dit niet gebeurt kan de provincie archeologische attentiegebieden aanwijzen. In zo'n geval is de gemeente verplicht een bestemmingsplan op te stellen dat rekening houdt met de in die gebieden beschreven archeologische waarden. Paragraaf 1.1 en 1.2 gaan hier nader op in. De bestemmingsplannen zullen in de toekomst dan ook moeten worden aangepast op archeologische eisen.

4.2 Uitgangspunten bestemmingsplanvoorschriften

In hoofdstuk 2 wordt bepaald in welke gevallen archeologisch onderzoek verplicht is. Om deze verplichting te kunnen afdwingen, is de koppeling van het archeologiebeleid met het bestemmingsplan nodig. Op grond van hoofdstuk 2 geldt voortaan voor de diverse gebieden een eis om archeologisch onderzoek te plegen bij bodemverstoringen dieper dan 30 centimeter en op oppervlakten groter dan respectievelijk 30 m², 200 m², 500 m² en 2500 m². Voor deze ingrepen geldt dan een aanlegvergunningstelsel c.q. een koppeling met de bouwvergunning. Aan het indienen van een vergunningaanvraag wordt de eis verbonden om eerst archeologisch onderzoek te verrichten. Aan de vergunning zelf kunnen voorschriften worden verbonden die in het belang van het behoud van het archeologisch erfgoed zijn.

4.3 Uitwerking standaardvoorschriften

Als nadere uitwerking van de noodzakelijke inbedding van archeologie in bestemmingsplannen, zullen er in de bestemmingsplannen voorschriften moeten worden opgenomen die worden gekoppeld aan de omschreven gebieden. Ter uitwerking daarvan zijn in bijlage II standaardvoorschriften opgenomen die onderdeel zullen gaan uitmaken van de bestemmingsplannen. Uiteraard kan per bestemmingsplan worden gevarieerd op deze standaard als de situatie in het plangebied daartoe aanleiding geeft, zolang de uitvoering van het archeologiebeleid daar maar mee wordt gediend.

5 Draagvlak

5.1 Het verleden leeft

Als wetenschap is archeologie al tamelijk oud en het onderwerp van die wetenschap is zelfs het oudst denkbare, maar als beleidsveld voor gemeenten is archeologie nieuw. Dat betekent dat tot nu toe slechts mondjesmaat aandacht is gegeven aan archeologie. Ook voor veel inwoners is het gegeven dat we niet alleen boven de grond maar ook onder de grond een historisch zeer rijke gemeente zijn nog geen allesoverheersende gedachte.

Dat er grote interesse is voor de historie blijkt uit de enorme belangstelling voor programma's over geschiedenis, het succes van de Canon van Nederland, die in veel plaatsen inmiddels navolging heeft gekregen, maar ook het verzet tegen plannen waarbij historische waarden in het geding zijn. Dat alles getuigt van een toegenomen historisch besef.

5.2 Stappen naar een breder draagvlak

Om het draagvlak voor archeologie te vergroten zijn landelijk de volgende stappen gezet:

1. Met leden van de Archeologie Werkgemeenschap Nederland (AWN), de grootste organisatie van amateur-archeologen in Nederland) zullen gesprekken worden gevoerd over de wijze waarop hun betrokkenheid bij het archeologische erfgoed op gemeentelijk niveau gestalte kan krijgen. Te denken valt aan de volgende afspraken:
  - Ieder archeologisch onderzoek moet plaatsvinden aan de hand van een Programma van Eisen (PvE). Dit is overigens wettelijk voorgeschreven. Hiervoor zal gebruik worden gemaakt van het standaard PvE dat de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed hanteert. Aan dit PvE kunnen nadere eisen worden toegevoegd als uitwerking van bijvoorbeeld het provinciaal beleid. De gemeente zal daar verder als wens of, zo mogelijk, als eis aan kunnen toevoegen dat de uitvoerder van het archeologisch onderzoek de amateur-archeologen van de AWN betreft in de uitvoering, uiteraard binnen de normen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA).
  - Amateur-archeologen van AWN kunnen als "oren en ogen" van de regioarcheoloog fungeren en alle kennis die zij in het veld opdoen aan hem doorgeven.
  - Er kunnen afspraken gemaakt worden die het mogelijk maken dat de AWN archeologische vindplaatsen kan onderzoeken die niet binnen het selectiebeleid passen en waarvoor dus geen archeologische beheersmaatregel is opgenomen. Een en ander zal

nader worden uitgewerkt in overleg met de regioarcheoloog en de beleidsambtenaar cultuurhistorie van de gemeente Renkum.

2. Waar dat mogelijk is zal veel publiciteit worden gegeven aan en voorlichting worden over archeologisch onderzoek om zo de wetenschappelijke gegevens te vertalen voor de inwoners van het betrokken gebied. Gedacht kan worden aan samenwerking met de Stichting voor Heemkunde Renkum voor bijvoorbeeld het verzorgen van lezingen.
3. Archeologie wordt waar mogelijk betrokken in het toeristisch-recreatieve beleid.
4. Gekeken kan worden of gemeenten projecten kunnen opzetten in het kader van erfgoededucatie, daarbij gebruik makend van de deskundigheid van organisaties die zich hiermee bezig houden.

6 Financiële paragraaf

6.1 De verstoorder betaalt

Analoog aan de milieuwetgeving, waarin de vervuiler betaalt, is het uitgangspunt van het Verdrag van Malta dat de verstoorder betaalt. Dit principe is overgenomen in de WAMZ. Het houdt in dat de initiatiefnemer wiens initiatief leidt tot een bodemverstoring waarvoor een archeologisch onderzoek is vereist, de daaraan verbonden kosten moet betalen evenals de kosten van eventueel noodzakelijk vervolgonderzoek. Er zijn echter situaties denkbaar waarin de kosten die met bijvoorbeeld een archeologische opgraving gepaard gaan redelijkerwijs niet meer voor rekening van de initiatiefnemer kunnen komen. De wet geeft aan dat in dergelijke situaties de gemeente een schadevergoeding moet toekennen. Indien ook de gemeente redelijkerwijze niet kan opdraaien voor de kosten zal in sommige gevallen een beroep gedaan kunnen worden op het rijk.

6.2 Risico's planschade

Door archeologische verplichtingen –en dus beperkingen- op te nemen, doet de vraag zich voor of dit tot mogelijke risico's voor gemeenten zou kunnen leiden. Deze vraag hebben meer gemeenten zich gesteld en dit is nadrukkelijk aan de orde gesteld in 2009 door de gemeente Steenwijkerland. Deze gemeente constateerde een strijdigheid tussen de Wro en de WAMZ.

Met de inwerkingtreding van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) is de planschaderegeling namelijk veranderd. In tegenstelling tot de oude wet is onder de Wro een binnenplanse ontheffing een zelfstandig schadeveroorzakend besluit in de zin van artikel 6.1 Wro. Omdat het stellen van een nadere eis ook een zelfstandig schadeveroorzakend besluit is, geldt dit ook voor de nadere eis om archeologisch onderzoek te laten uitvoeren. De gemeente Steenwijkerland heeft dit op 13 maart 2009 aanhangig gemaakt in een brief aan de ministers van VROM en OC&W het VNG. Steenwijkerland had door Stichting Adviesbureau Onroerende Zaken (SAOZ) laten berekenen wat het financiële risico zou zijn als een beroep op het planschadeartikel voor het eisen van archeologisch onderzoek terecht zou zijn en was tot de conclusie gekomen dat dit risico zodanig is dat het bestemmingsplan niet meer economisch uitvoerbaar zou zijn.

In antwoord op de brief van Steenwijkerland stelt de minister van VROM op 13 juni 2009 in een brief, mede namens de minister van OC&W, dat er naar haar mening weliswaar het nodige valt af te dingen op het onderzoek van SAOZ maar dat wel gekeken moet worden naar een mogelijke aanpassing van artikel 6.1 Wro omdat een mogelijk beroep op het planschadeartikel voor het eisen van archeologisch onderzoek door de wetgever niet is voorzien en zeker niet is bedoeld.

Navraag naar de stand van zaken over deze casus heeft uitgewezen dat een wetswijziging van de Wro inderdaad in voorbereiding is om dit –

onbedoelde- risico en deze strijdigheid met het Verdrag van Malta uit de wetgeving te halen. Met de aanpassing van de Wro wordt het risico op planschadeclaims als gevolg van het invoeren van archeologische eisen in bestemmingsplannen voldoende ondervangen.

6.3 Excessieve kosten

Archeologie is duur. Het is arbeidsintensief precisiewerk dat alleen door hooggeschoolde mensen kan worden uitgevoerd. Door het pakket van maatregelen zoals dat in de voorgaande hoofdstukken is gepresenteerd, is getracht een evenwichtige mix te vinden tussen de uitgangspunten verantwoord en praktisch uitvoerbaar. Zo wordt alleen archeologisch onderzoek gevraagd wanneer daar op grond van de archeologische verwachting ook echt aanleiding toe bestaat en wordt een initiatiefnemer zelfs vrijgesteld van de onderzoekspllicht indien de voorgenomen bodemverstoring beneden een minimum aantal vierkante meters plaatsvindt. Hiermee wordt voorkomen dat een enorme stroom rapporten wordt veroorzaakt voor kleine bodemingrepen.

De rapporten die nu worden geëist zijn dan ook echt nodig en de kosten die hiervoor door de initiatiefnemer moeten worden gemaakt, kunnen aldus goed worden gemotiveerd. Met name wanneer dit –door de initiatiefnemer betaalde- onderzoek leidt tot vervolgonderzoek en de noodzaak tot opgraving, kan dat echter leiden tot dermate hoge kosten dat deze in redelijkheid niet meer volledig ten laste van de initiatiefnemer kunnen komen. Als een initiatiefnemer voor de bouw van een tweetal woningen bijvoorbeeld stuit op de resten van een complete nederzetting, staan de kosten van het vervolgonderzoek en de eventuele opgraving niet meer in redelijke verhouding tot de kosten voor de bouw van twee woningen. Dit risico moet ingevolge de wet in die situaties dan deels door de gemeente en –in uitzonderlijke situaties- door het rijk met de initiatiefnemer worden gedeeld. Om in deze gevallen een gemeentelijke bijdrage te kunnen geven conform de wettelijke eis zal nader worden onderzocht hoe de gemeente dit risico kan afdekken. Eventuele voorstellen hierover zullen in een later stadium aan de raad worden voorgelegd.

6.4 Gemeentelijke uitvoeringskosten

De gemeente Renkum ontvangt een beheerslastenvergoeding ad € 10.466,00 (stand volgens CBS 2008) van de rijksoverheid om het archeologiebeleid vorm te geven en uit te voeren. Dit geld is vooralsnog voldoende om de benodigde uren (op basis van ervaringcijfers voor Renkum geraamd op 90 uur per jaar) van de regioarcheoloog van te kunnen betalen. Vooralsnog bestaat dan ook geen aanleiding om maatregelen te treffen via bijvoorbeeld het innen van extra leges om de resultaten van archeologische onderzoeken te kunnen laten toetsen.

> *Bijlagen*

- I Samenvatting rapport formulering ondergrenzen Renkum
- II Standaard bestemmingsplanvoorschriften
- III Provinciaal afwegingskader

BIJLAGE I Rapport archeologische ondergrenzen

Samenvatting en conclusie

In september 2007 is de Monumentenwet gewijzigd door het van kracht worden van de Wet op de archeologische monumentenzorg. Gemeenten zijn nu primair verantwoordelijk voor een goede omgang met het bodemarchief. Tevens zijn hierbij de uitgangspunten van het Verdrag van Malta geïmplementeerd. Belangrijke pijlers zijn: bij grondroerende werkzaamheden moet rekening worden gehouden met de (eventuele) aanwezigheid van archeologische waarden; behoud van archeologische waarden staat voorop en de kosten voor eventueel noodzakelijk onderzoek zijn voor rekening van de bodemverstoorder.

In de gewijzigde wet is bepaald dat bodemversturende ingrepen met een omvang die kleiner is dan 100 m² zijn vrijgesteld van archeologisch onderzoek. Bij ingrepen die een grotere omvang hebben, kan bij een aanvraag voor een bouw- of sloopvergunning archeologisch onderzoek als voorwaarde worden gesteld. In de wet is tevens de mogelijkheid opgenomen dat een gemeente, mits onderbouwd, in haar beleid vrijstellingsgrenzen kan vaststellen die afwijken van deze 100 m²-grens.

De gemeente Renkum werkt reeds enkele jaren aan een eigen archeologiebeleid. Hiertoe is o.a. in 2004 de archeologische verwachting per zone in beeld gebracht en op grond daarvan een archeologische beleidsadvieskaart opgesteld. De gemeente heeft er nu voor gekozen om gedifferentieerde vrijstellingsgrenzen te hanteren, zodat maatwerk kan worden geleverd. Dit rapport is een onderbouwing van deze eigen vrijstellingsgrenzen. De differentiatie is geënt op de te actualiseren archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente, die gebieden met vastgestelde hoge archeologische waarde, gebieden met een hoge, middelhoge of lage archeologische verwachting en gebieden zonder archeologische waarde onderscheidt.

Het hanteren van vrijstellingsgrenzen is ingegeven door de opvatting dat er bij archeologisch onderzoek in kleine gebiedjes sprake is van een ongunstige verhouding tussen kosten en baten. De wetenschappelijke resultaten van het onderzoek zijn dan vaak te beperkt in verhouding tot de te maken kosten, zowel in geld als in procedures en tijdsbeslag.

In dit rapport zijn kwantitatieve gegevens verzameld die bruikbaar zijn bij het bepalen van geschikte grenzen. Ook zijn archeologisch inhoudelijke en economisch-maatschappelijke criteria benoemd, die van belang zijn bij het zoeken naar een juiste balans. Per criterium is gekeken of er een kantelpunt is aan te geven, d.w.z. waar een kwantitatieve grens zou kunnen liggen. Vanuit de verschillende criteria is vervolgens een totaalafweging gemaakt en zijn

vrijstellingsgrenzen voor de verschillende archeologische zones bepaald.

Het resultaat is dat de vrijstellingsgrens voor gebieden met een hoge, middelmatige en lage archeologische verwachting van 100 m² is verhoogd naar 200, 500 resp. 2.500 m². Voor de gebieden met vastgestelde hoge archeologisch waarde is er daarentegen voor gekozen om de wettelijke vrijstellingsgrens van 100 m² naar beneden toe bij te stellen tot 30 m².

De vrijgestelde verstoringsdiepte is voor alle zones op 30 cm gesteld. De gemeente Renkum ligt bijna volledig op de stuwwal, waar in de laatste millennia geen natuurlijke afzettingen hebben plaatsgevonden. Dit betekent dat archeologische resten in veel gevallen al direct onder de bouwvoor (= ploeglaag = 25 à 30 cm) kunnen worden verwacht.

Aldus is naar verwachting een goede balans gevonden tussen de archeologische erfgoedzorg en economisch-maatschappelijke belangen. De beleidsadvieskaart en vrijstellingsgrenzen zorgen ervoor dat er in de komende jaren bij archeologische onderzoekstrajecten reële, eenduidige en transparante voorwaarden kunnen worden gesteld.

BIJLAGE II Bestemmingsplanvoorschriften archeologie

De standaardvoorschriften zijn hieronder uitgewerkt aan de hand van de categorie-3 gebieden: gebieden met een hoge verwachting die niet beschermd zijn of een al vastgestelde waarde kennen.

Begripsomschrijvingen

archeologische waarden:

de aan een gebied toegekende waarden in verband met de kennis en studie van de in dat gebied voorkomende overblijfselen van menselijke aanwezigheid of activiteit uit oude tijden (archeologische relict(en)).

erkend archeoloog

een door burgemeester en wethouders als zodanig aangewezen archeoloog die voldoet aan de door en krachtens de Monumentenwet gestelde kwalificaties en eisen (archeologische deskundige).

Wijze van meten

ondergrondse diepte

vanaf het aanliggende oorspronkelijke maaiveld tot aan het diepste punt in de ondergrond van de ingreep/bouwwerk, verticaal gemeten;

Artikel X Waarde – Archeologie Hoge verwachting

x.1 Bestemmingsomschrijving

De voor *Waarde – Archeologie Hoge verwachting* aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming(en), mede bestemd voor de bescherming, veiligstelling en herstel van de op en in deze gronden verwachte en reeds bekende hoge archeologische waarden.

x.2 Bouwregels

x.2.1 *bouwen ten behoeve van bestemming waarde-archeologie hoge verwachting*

In afwijking van het bepaalde in de andere bestemmingen mogen binnen deze bestemming uitsluitend bouwwerken, geen gebouwen zijnde, worden gebouwd ten behoeve van archeologisch onderzoek en de bescherming, de veiligstelling en het herstel van archeologische waarden.

x.2.2 *bouwen ten behoeve van andere bestemmingen*

Gebouwen en bouwwerken, geen gebouwen zijnde, ten behoeve van andere voor deze gronden aangewezen bestemmingen, zijn op de in lid x.2.1 bedoelde gronden slechts toelaatbaar, indien het betreft:

- a. de bouw of een uitbreiding van een bouwwerk tot een oppervlakte van maximaal 200 m²;

- b. vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bebouwing, waarbij de oppervlakte (bovengronds en/of ondergronds) en de situering gelijk blijft of kleiner wordt;
- c. vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bebouwing, waarbij de oppervlakte (bovengronds en/of ondergronds) tot maximaal 200 m² wordt uitgebreid buiten de bestaande situering dan wel waarbij de situering tot maximaal 200 m² wordt veranderd;
- d. de bouw of een uitbreiding van een bouwwerk met een oppervlakte van meer dan 200 m² waarbij de bijbehorende grondwerkzaamheden (graafwerk- en bouwwerkzaamheden) voor dat bouwwerk een ondergrondse diepte hebben van maximaal 0,30 meter en waarbij geen heiwerkzaamheden plaatsvinden.

x.3 **Ontheffing van de bouwregels**

x.3.1 *ontheffingen*

Burgemeester en wethouders kunnen ontheffing verlenen van het bepaalde in lid x.2.2 voor het bouwen overeenkomstig de andere bestemmingen, indien op basis van ingesteld archeologisch onderzoek of op basis van een oordeel van een erkend archeoloog, naar oordeel van burgemeester en wethouders, geen archeologische waarden aanwezig zijn, dan wel dat geen onevenredige aantasting plaatsvindt of kan plaatsvinden van de archeologische waarden van de gronden waarop gebouwd gaat worden, dan wel dat de archeologische waarden anderszins veilig worden gesteld.

x.3.2 *afwegingskader*

Indien uit ingesteld archeologisch onderzoek/rapport of naar oordeel van een erkend archeoloog blijkt dat de archeologische waarden van de gronden waarop gebouwd gaat worden zullen worden verstoord, kunnen burgemeester en wethouders één of meerdere van de volgende regels/voorwaarden verbinden aan de bouwvergunning / omgevingsvergunning:

- a. de verplichting tot het treffen van (technische) maatregelen waardoor de archeologische waarden, ondanks het bouwen en/of bijbehorende werkzaamheden, in de bodem kunnen worden behouden;
- b. de verplichting tot het doen van opgravingen;
- c. de verplichting de werken of werkzaamheden die leiden tot de bodemverstoring te laten begeleiden door een erkend archeoloog;
- d. de verplichting om na beëindiging van de werken en werkzaamheden een verslag uit te brengen waaruit blijkt op welke wijze met de archeologische waarden is omgegaan.

x.3.3 *uitzondering archeologisch onderzoek*

Het overleggen van een archeologisch onderzoek/rapport is niet nodig indien naar het oordeel van burgemeester en wethouders de archeologische waarden van de gronden in andere beschikbare informatie afdoende is vastgesteld. Burgemeester en wethouders kunnen daarbij echter wel regels/voorwaarden, als bedoeld in lid x.3.2, aan de bouwvergunning / omgevingsvergunning verbinden.

x.4 **Aanlegvergunning**

x.4.1 *aanlegvergunningplicht andere bestemmingen*

Het is verboden om zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning van burgemeester en wethouders (aanlegvergunning), op grond van de andere bestemmingen, de navolgende werken en/of werkzaamheden uit te voeren of te doen uitvoeren indien deze een oppervlakte betreffen van 100 m² of meer en een ondergrondse diepte hebben van meer dan 0,30 meter:

- a. het afgraven van gronden, waaronder ook begrepen het verwijderen van bestaande funderingen;
- b. het uitvoeren van grondbewerkingen, waaronder begrepen woelen, mengen, diepploegen, egaliseren, aanleggen van drainage en ontginnen van gronden;
- c. het graven of vergraven, verruimen of dempen van sloten, vijvers, beken en andere wateren;
- d. het verlagen van het grondwaterpeil;
- e. het aanleggen, verbreden of verharderen van wegen, voet-, ruiters- of rijwielpaden of parkeergelegenheden en het aanleggen van andere oppervlakteverhardingen;
- f. het aanleggen van nieuwe en/of uitbreiden van bestaande van (ondergrondse) transport-, energie- of telecommunicatieleidingen of andere leidingen en de daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur;
- g. het omzetten van grasland in bouwland;
- h. het aanbrengen van diepwortelende beplanting, zoals bomen, bos en boomgaarden, alsmede het verwijderen van stobben;
- i. het uitvoeren van hei- en/of boorwerkzaamheden en/of het indrijven van scherpe voorwerpen in de bodem;
- j. alle overige werkzaamheden die de archeologische waarden van het terrein kunnen aantasten en die niet worden gerekend tot het normale gebruik.

x.4.2 *uitzondering aanlegvergunningplicht*

Het verbod, als bedoeld in lid x.4.1, is niet van toepassing op werken of werkzaamheden:

- a. welke mogen worden uitgevoerd krachtens een reeds verleende bouwvergunning, aanlegvergunning, omgevingsvergunning, ontgrondingsvergunning of bouwvergunning dan wel omgevingsvergunning met ontheffing als bedoeld in lid x.3. Een aanlegvergunning is dus niet nodig als voor dezelfde werkzaamheden al een ontheffing als bedoeld in x.3 noodzakelijk is;
- b. welke reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van inwerkingtreding van het plan;
- c. die behoren tot het normale onderhoud en beheer van gronden, met inbegrip van het vervangen van ondergrondse kabels en leidingen indien de ondergronds diepte en situering niet wordt gewijzigd en met inbegrip van onderhouds- en vervangingswerkzaamheden van

- bestaande bestratingen en beplantingen binnen bestaande tracés van kabels en leidingen;
- d. die betrekking hebben op het slopen van de fundering van een bouwwerk indien naar oordeel van burgemeester en wethouders vaststaat dat het vervangende bouwwerk de archeologische waarden van het gebied niet aantast;
- e. die ten dienste van archeologisch onderzoek worden uitgevoerd.

x.4.3 *verlening*

De aanlegvergunning, waarvoor het verbod van lid x.4.1 geldt, mag alleen worden verleend indien door de uitvoering, op basis van ingesteld archeologisch onderzoek of op basis van een oordeel van een erkend archeoloog, naar oordeel van burgemeester en wethouders, geen archeologische waarden aanwezig zijn, dan wel dat geen onevenredige aantasting plaatsvindt of kan plaatsvinden van de archeologische waarden van de gronden waarop gebouwd gaat worden, dan wel dat de archeologische waarden anderszins veilig worden gesteld. Teneinde dit te bereiken kunnen aan een aanlegvergunning in ieder geval de volgende regels/voorwaarden worden verbonden:

- a. de verplichting tot het treffen van (technische) maatregelen waardoor de archeologische waarden, ondanks het bouwen en/of aanleggen, in de bodem kunnen worden behouden, zoals alternatieven voor heiwerk, het al dan niet bouwen van kelders en het aanbrengen van een beschermende bodemlaag;
- b. de verplichting tot het doen van opgravingen;
- c. de verplichting de werken of werkzaamheden die leiden tot de bodemverstoring te laten begeleiden door een erkend archeoloog;

x.4.4 *uitzondering archeologisch onderzoek*

Het overleggen van een archeologisch onderzoek/rapport is niet nodig indien naar het oordeel van burgemeester en wethouders de archeologische waarden van de gronden in andere beschikbare informatie afdoende is vastgesteld. Burgemeester en wethouders kunnen daarbij echter wel regels/voorwaarden, als bedoeld in lid x.4.3, aan de aanlegvergunning verbinden.

x.5 **Wijzigingsbevoegdheid**

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd met toepassing van artikel 3.6 van de Wet ruimtelijke ordening het bestemmingsplan te wijzigen door:

- a. de bestemming 'Waarde - Archeologie Hoge verwachting' geheel of gedeeltelijk te doen vervallen, indien op basis van archeologisch onderzoek of uit nader verkregen archeologische kennis blijkt dat:
  - 1. de archeologische waarden van de gronden niet meer behoudenswaardig zijn of niet (meer) aanwezig zijn;
  - 2. de wel aanwezige archeologische waarden in voldoende mate zijn veiliggesteld;
- b. de bestemming 'Waarde - Archeologie Hoge verwachting' toe te kennen aan gronden, grenzend aan deze bestemming, indien uit archeologisch

onderzoek of uit nader verkregen archeologische kennis blijkt dat de begrenzing van deze bestemming, gelet op de ter plaatse aanwezige archeologische waarden, aanpassing behoeft;

- c. de oppervlaktes en/of ondergrondse dieptes als genoemd in lid x.2 en lid x.4 te veranderen en/of hier desgewenst een extra aanduiding voor op te nemen indien dat op basis van archeologisch onderzoek of van nader verkregen archeologische kennis wenselijk is. Dit kan ook in combinatie met het bepaalde in lid x.5 onder b.

Bijlage III: Provinciaal beleidskader m.b.t. Renkum

ZUIDELIJKE VELUWEZOOM

Belvoir-identiteitsdragers: Strategische ligging; rijke bewoningsgeschiedenis-/parklandschap.

De Zuidelijke Veluwezoom is in het verleden altijd een aantrekkelijke vestigingslocatie geweest vanwege de ligging op de overgang van de hoge stuwwal naar de lager gelegen rivier (zgn. gradiëntzone) met een afwisselend natuurlijk aanbod en een unieke strategische positie.

Zuidelijke Veluwezoom: Renkum-Arnhem-Wolfheze

In deze microregio zijn dankzij de unieke ligging als overgangszone van hoge naar lage gronden diverse bewoningssporen aangetroffen, waaronder grafheuvels uit het Laat-Neolithicum/Bronstijd, nederzettingen uit allerlei perioden en diverse klooster- en kasteelterreinen. Bijzondere vindplaatsen zijn oa. het 11^e eeuwse verdwenen dorp Oud-Wolfheze, de middeleeuwse ringwalburcht 'de Duno' bij kasteel Doorwerth en de vestingstad Arnhem.

Kenmerk van deze microregio: Een gradiëntenlandschap met bewonings-sporen in een ongeschonden omgeving.

Criteria score: hoog op 1, 3, 4, 5, 6, 7

Criteria:

1. gemeenteoverstijgend
2. gaafheid
3. zeldzaamheid
4. verwachtingswaarde
5. zichtbaarheid
6. ensemblewaarde
7. PR-waarde

Regime: Gelderse Parels.

Deze gebieden zijn bepalend voor de provinciale cultuurhistorische identiteit en representatief daarvoor. Daarom zijn zij van provinciaal belang en wil Gelderland hier ambities formuleren en realiseren.

Inzet

Voor de Gelderse parels heeft de provincie de volgende ambities:

1. Onderzoek

Borgen van verantwoord archeologisch onderzoek. Hiervoor wil Gelderland de volgende activiteiten ontplooiën:

- Per parelgebied een onderzoeksregime opstellen waarin staat welke belangrijke archeologische vragen beantwoord moeten worden bij onderzoeken. Basis voor de agenda is de synthese van beschikbaar onderzoek. Deze agenda stelt Gelderland op in samenwerking met onder andere regioarcheologen en gemeentearcheologen.

- De onderzoeksvragen opnemen in een Programma van Eisen (PvE) voor archeologisch onderzoek voor elk parelgebied. In het PvE kunnen naast de onderzoeksvragen ook eisen aan de methoden en technieken voor het veldwerk worden opgenomen, en richtlijnen voor behoud in situ. De ontwikkeling hiervan ook weer in samenwerking met onder andere regioarcheologen en gemeentearcheologen.
- Zorgen voor een goede verankering van de onderzoekseisen en randvoorwaarden in gemeentelijke bestemmingsplannen. Dit geldt vooral voor (delen van) de parelgebieden waar de komende vier jaar een forse ruimtelijke dynamiek te verwachten is. Hier is een proactieve aanpak het meest effectief. Gelderland zal in elk jaarprogramma een aantal gemeenten opnemen waarmee zij het gesprek wil aangaan en tot afspraken wil komen.

2. Behoud door ontwikkeling

Gelderland stimuleert Behoud door ontwikkeling zodat archeologie bijdraagt aan het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit in Gelderland. Dus archeologie als mede structurerend ontwerp-principe bij planvorming. Gelderland zal gemeenten, waterschappen en anderen uitnodigen enkele voorbeeldprojecten samen uit te voeren, en daarna breed beschikbaar te stellen.

Ook stimuleert de provincie de ontwikkeling van een digitale toolkit "Plannen met Archeologie" voor en liefst samen met Gelderse gemeenten en waterschappen. Dit is een breed informatiepakket om qua inhoud en proces tot goede archeologische afwegingen en planvorming te komen.

3. Bescherming

De komende vier jaar onderzoekt Gelderland of aanvullende bescherming van archeologische sites nodig is. Door bijvoorbeeld binnen de parelgebieden provinciale archeologische monumenten aan te wijzen met een daarbij passend beschermingsregime. Dit kunnen deels terreinen zijn die op de Archeologische Monumenten Kaart van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed staan en die op dit moment geen rijksbescherming genieten (AMK-terreinen).

Daarnaast neemt de provincie de parelgebieden met bijbehorend regime op in de provinciale, strategische beleidsplannen en stimuleert dat archeologische kwaliteiten een plaats krijgt in gemeentelijke beeldkwaliteitsplannen en structuurvisies en de gebiedsplannen van de waterschappen.

Hoe wil Gelderland haar inzet realiseren?

Gelderland wil via een gefaseerde aanpak met de gemeenten in de parelgebieden tot programmatische samenwerking en pakketafspraken komen. Dit op basis van gedeeld commitment en maatwerk. In de beleidsperiode 2009-2012 wil ze jaarlijks voor enkele parelgebieden een gezamenlijk programma/convenant maken waarin ieders inzet vastgelegd wordt. In deze pakketafspraken wil Gelderland liefst ook

andere ambities en middelen opnemen op het vlak van archeologie. Te denken valt aan de realisatie van de archeologische uitvoeringsprojecten als de Romeinse Limes en afspraken op het gebied van regioarcheologie. De afspraken en daarvoor benodigde middelen die voor rekening komen van de provincie worden opgenomen in de cultuurhistorische jaarprogramma's van Belvoir-3.

Conform de gedragslijn Wro, uitgesproken door Provinciale Staten in februari 2007, stelt Gelderland zich terughoudend op als het gaat om archeologisch waardevolle gebieden binnen de bebouwde kom van gemeenten. Dit is in principe het domein van de gemeenten.

Gezien de verschillende stadia van beleidsontwikkeling waarin de Gelderse gemeenten op dit moment verkeren - niet vreemd gezien de recente wetwijzigingen en nieuwe taken - maakt Gelderland pakketafspraken die inspelen op ieders actuele situatie.

Voor die delen van parelgebieden waar gemeenten al het initiatief hebben genomen tot verantwoorde bescherming en behoud van archeologische waarden en hiervoor recent een beleidsregime hebben vastgesteld, sluit Gelderland in de komende vier jaar daarbij aan. Gelderland gaat met deze gemeenten in overleg om te bezien hoe het provinciale onderzoeks- en beschermingsregime kan worden vervlochten in het gemeentelijk beleid in de volgende beleidsperiode - dus na 2012 - of zoveel eerder als haalbaar. Indien afstemming haalbaar is in de periode tot 2012 worden afspraken over bescherming en onderzoek opgenomen in de programmatische afspraken.

Voor die delen van de parelgebieden waar gemeenten nog bezig zijn met ontwikkeling van hun beleid of daarmee nog niet gestart zijn, stemt Gelderland actief af en vervlecht waar mogelijk de provinciale ambities in de nog vast te stellen gemeentelijke regimes. Ze geeft de komende periode prioriteit aan het ontwikkelen van een gezamenlijk programma met deze groep gemeenten.

Gelderland brengt in het kader van de planadvisering binnen de parelgebieden haar archeologische kennis in. Zij consulteert de gemeenten periodiek over de praktijk van het archeologisch onderzoek en de planvorming.

Indien Gelderland constateert dat - ondanks de ingezette samenwerking en planadvisering - provinciale archeologische waarden in de parelgebieden onherstelbaar aangetast of voorgoed verloren dreigen te gaan, dient zij volgens de Wro een zienswijze in en geeft in het uiterste geval een reactieve aanwijzing. Hiertoe neemt de provincie de eventuele toepassing van deze instrumenten voor archeologie op in de Wro-agenda.

Indien zij constateert dat de provinciale archeologische waarden in de parelgebieden structureel niet geborgd worden en daarmee onherstelbaar aangetast of voorgoed verloren dreigen te gaan,

overweegt zij deze gebieden of delen daarvan aan te wijzen als attentiegebieden op grond van de Monumentenwet. In dat geval dienen de betreffende gemeenten binnen een door de provincie vast te stellen termijn de bestaande en nieuwe bestemmingsplannen voor dat gebied archeologieproof te maken en het provinciaal belang daarin op te nemen.